

Juhászok és mobiltelefonok

Salló Szilárd: *A csíkmadarasi juhászok életmódjának változásai a 20–21. századok fordulóján.*
 Kriza János Néprajzi Társaság. Kvár 2018. 248 old. (*Dissertationes Ethnographicae Transylvanicæ*)

Salló Szilárd könyve – doktori disszertációjának könnyvé formált változata és egyben a Kriza János Néprajzi Társaság hasonló műveket közlő új sorozatának egyik nyitódarabja – sokarcú mű, kutatása tárgyát számos oldalról egyszerre megvilágító munka. A kötet témája, a pásztorság archaikus elemei miatt a néprajzi érdeklődésnek kezdetektől tárgyát képezte. Jelen kötet azonban épp ellenkezőleg, nem az archaikumokat állítja a középpontba, hanem ennek a sok szempontból most is nagyon hagyományörző társadalmi rétegnek az elkerülhetetlen modernizációját és életmódjának változásait veszi górcső alá. A kötet abban is különleges, hogy az alapvetően az agrárnéprajzi megközelítés mentén sokat kutatott témát a hálózat-, a vállalkozás- és az életmódkutatás eredményei mentén is vizsgálja, különösen nagy hangsúlyt fektetve a juhászok társadalmi szerveződésének, illetve a lakáskultúrájuk és tárgyi ellátottságuk bemutatására. Legfőbb elemzési módszere a tárgyak kontextusvizsgálata és a kapcsolatiháló-elemzés.

A kötet az erdélyi juhászat kutatási eredményeinek nagy ívű, teljességre törekvő összegzésével indul. Fontos szemléleti újítás, hogy a szerző a hatalmas, áttekintett tudományos irodalom mellett a tudománynépszerűsítő, ismeretterjesztő cikkeket is összegzi azok forrásértéke miatt. Egy ilyen részletező, egy kortárs személy életútjának intim részleteit is bemutató műnél különösen érdekes a módszertan bemutatása is, hiszen egy ilyen vizsgálathoz meglehetősen mély bizalmi szint szükséges. A szerző részletesen beszámol arról, hogyan fogadták a kutatókat a róluk szóló tanulmányokat, és miképpen váltak azok a kezdeti bizalmatlanság után a büszkeség tárgyává a családban. A mű első

nagyobb egysége a település bemutatása után a csíkmadarasi juhászat társadalmi szerveződését, a juhászélet szokásait és az juhászat változásait tekinti át. Megismerjük, hogyan formálódott ezen gazdasági ág a II. világháború előtti időszakban és a kollektivizálást követően, majd a rendszerváltozás után, egészen a jelenkorig.

A mű gerincét a következő rész képezi: egy egyéniségvizsgálat, az időközben tragikusan fiatalon elhunyt Vánca Imre bács teljes életének és életformájának monografikus igényű összegzése. Salló Szilárd a bács mint innovatív vállalkozó tevékenységét a vállalkozás-vizsgálatok elméleti irodalmát segítségül hívva elemzi. Ezután közönségen belül betöltött szerepét is megvizsgálja, egyrészt teljes gazdasági kapcsolathálójának felmérésével, másrészt a többi juhással készített, a hozzá való viszonyulásukat feltáró interjúkkal. A kérdés értelmezéséhez a hálózat kutatás eredményeit is felhasználja. Vánca István bemutatásán keresztül tehát, mint minden jó egyéniségvizsgálat esetén, a település egészének változó értékrendjére, a gazdálkodás iratlan szabályaira kapunk rálátást a választott személy nézőpontjából. Ezen fejezetek révén látunk bele igazán a csíki juhászat jelenébe, és óhatatlanul is eszünkbe juthat a párhuzamos különidejűségek fogalma. Az évszázadokra visszamenő szokásokat őrző juhászok mobiltelefonnal tartják a kapcsolatot, és immár vállalkozóként működnek, bevételüket pedig modern fogyasztási cikkekre, például háztartási gépekre, szórakoztató elektronikai cikkekre költik. Habár még nem integrálódtak a globális gazdaság hálózataiba, hagyományos életformájuk – például a gyapjú megszűnő helyi fogyasztói igénye és az eltűnő

felvásárlási lehetőségek következtében – egyre jobban átalakul.

Egy második nagyobb egység a vizsgált esztana tárgyközpontú elemzése. E részt olvasva a szerző le se tagadhatná muzeológus vénáját: a fejezet a juhászok tárgyakban objektíválódott társadalmi életét tekinti át, a tejlótkádtól a rádióig. Igaz ez az utolsó nagyobb egységre, a család lakáskultúrájának értelmező bemutatására is. Az olvasó e fejezetben több ponton saját életvilágára ismerhet, hisz szinte minden kelet-közép-európai lakás berendezésében akadnak közös, állandó pontok. Így a kötet nemcsak a pásztorok jelen iránt érdeklődő olvasó számára tartogat izgalmakat, de a napjaink lakáskultúrája iránt érdeklődők is élvezettel olvashatják. Mivel az otthon tulajdonosaik számára sokkal bensőségesebb közegnek számított, mint a munkahelyként szolgáló esztana, a kutatói etika ez esetben felülírta a dokumentálás igényét, és a lakás tárgyállományáról nem kapunk olyan részletes leltárt, mint az esztenáról. Mindez persze maga is „adat” a tárgy- és lakáskultúrával kapcsolatos mentalitásra.

A kötet külön értékét és a főszöveggel egyenrangú részét képezik a terjedelmes mellékletek. Az itt szereplő ábrák, táblázatok, grafikonok és dokumentumok segítségével látjuk át igazán a bács

kapcsolatrendszerét, de a mellékletben kapott helyet az esztana tárgykészletének és tárgycsoportjainak részletes dokumentációja, a bemutatott ház alaprajza, valamint a települést bemutató térképek is. Örömteli, hogy az ábrák mellett rengeteg színes fotó is bekerült a kötetbe, így az olvasó a csíki juhászat jelenéről vizuális antropológiai módszerek révén is képet nyerhet. A kötetet tájnyelvi szöszedet, valamint román és angol nyelvű rezümé zárja.

Salló Szilárd műve jó példája annak, hogy az eltérő megközelítések és kutatási hagyományok együttes használata, a hagyományos témák prekonceptiókat meghaladó, a változásokra érzékeny vizsgálata milyen izgalmas és eredeti műveket eredményezhet. Könyvét élvezettel és haszonnal forgathatja bárki, aki kíváncsi az erdélyi juhászat évszázados múltú mesterségét üzők jelenkori életére. A néprajzos és antropológus, valamint szociológus és közgazdász olvasók mellett mindazok érdeklődésére számot tarthat, akik a helyi gazdaság fejlesztésében érdekeltek, és ismerni, valamint érteni szeretnék ezen fontos gazdasági szereplők életmódjának átalakulását és a gazdasági döntéseik mögött álló motivációkat.

Balogh Pál Géza

Egy életpálya tanulmányokban

Sárkány Mihály: Társadalom és gazdaság. Válogatott szociálantropológiai tanulmányok.

Összeállította Vargyas Gábor.

L'Harmattan Kiadó – MTA Néprajztudományi Intézet, Bp. 2016. 562 old. (Kultúrák keresztútján 22.)

A bemutatott kötet Sárkány Mihály 70. születésnapjára készült, melyen rendhagyó módon saját tanulmányai gyűjteményével lepték meg öt pályatársai. A csaknem 600 oldalas kötetben azonban még így is csak a „Varsánytól Ritiig” terjedő életmű „Varsány” része, vagyis a magyar tárgyú

tanulmányok fértek bele, a szerző etnológiai tárgyú írásai még ebből a kötetből is kényszerűen kimaradtak. Ezek az írások vélhetően nem ismeretlenek senki számára, aki a közelmúltban Magyarországon foglalkozott néprajzzal vagy antropológiával. Sárkány Mihály írásai már részei a néprajzi